

Bestuurskundige Berichten

Magazine van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

| Carien Nelissen over
| Bachelor/Master

| Globalisering uitgelicht

22 JANUARI 2003

Nederland mag opnieuw stemmen

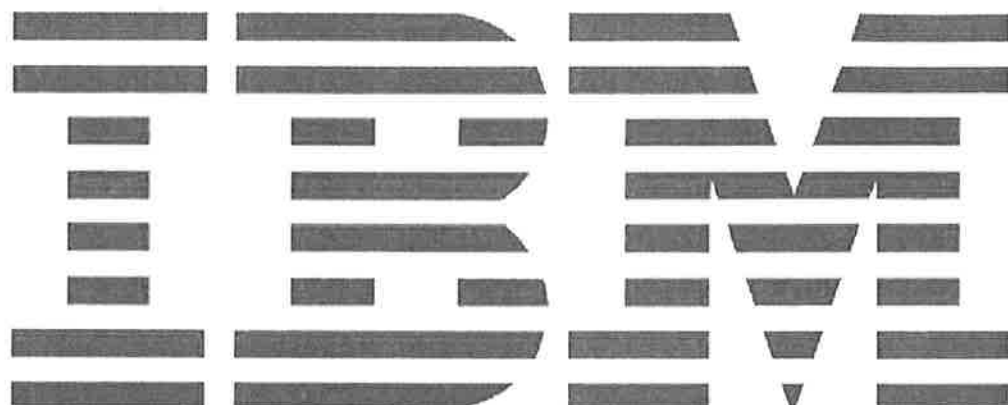
EXTREEM RECHTS

"Extreemrechtse leiders
hebben te maken met
een aanpassingsdilemma"

STAGE LOPEN BIJ DE VN

"International Criminal
Tribunal for the former
Yugoslavia"

IBM Business Consulting Services

Sterk in Interim Finance

Uw oplossing voor tijdelijke (probleem) situaties binnen de financieel administratieve functie.

Postbus 8799
3009 AT Rotterdam
Telnr. 010-2093734
Faxnr. 010-2093778

REDACTIONEEL

Het zijn bewogen tijden. Het Nederlandse politieke toneel valt van de ene scène in de andere. De kranten hebben er vol mee gestaan en staan er nog steeds vol van. Zeker met de komende verkiezingen voor de deur. Dit alles heeft ons extra gestimuleerd om vol overgave te werken aan de Bestuurskundige Berichten die nu voor u ligt.

De verkiezingen lopen als rode draad door deze editie. De consternatie die de LPF teweegbracht in de Tweede Kamer en de uiteindelijke val van het kabinet hebben er voor gezorgd dat de dobbelstenen opnieuw geschud gaan worden. Nieuwe spelers bij bijna alle grote partijen zullen proberen een frisse wind te laten gaan door de 'Haagse stolp'. Maar in hoeverre zij hier in zullen slagen is natuurlijk maar de vraag. Zal Mat Herben er in slagen om de mensen met hem mee te laten lopen en zo de LPF voor de ondergang te behoeden? En hoe zal Groenlinks het doen na het opstappen van boegbeeld Paul Rosenmöller? Is de SP, die het opmerkelijk goed doet in de peilingen, klaar voor regeren? Of zal Balkenende, met Gerrit Zalm als rechterhand, opnieuw gaan regeren? Vragen waar wij u helaas niet allemaal een antwoord op kunnen geven. Enkele redacteurs hebben echter wel hun licht op dergelijke kwesties laten schijnen.

Verder hebben wij u ook diverse andere artikelen te bieden, zoals het verslag van de jaarlijkse Heineken-excursie, een column van de studiebegeleider mevrouw Nelissen en een interview met Hans Kruijssen, algemeen directeur van een bedrijf in ontwikkelingssamenwerking.

In de hoop dat u deze verscheidenheid aan artikelen goed zult ontvangen, wensen wij u alvast een prettig uiteinde en een goed bestuurskundig 2003.

Koen Bartels

Bestuurskundige Berichten

Postbus 9555, 2300 Leiden
Tel. 071-5273696
Fax. 071-5273979
E-Mail: bil@fsw.leidenuniv.nl
www.fsw.leidenuniv.nl/bil

Commissaris Victor Dobbe

Eindredactie Ine Koevoet,
Victor Dobbe

Hoofdredacteur Koen Bartels

Vormgeving Bart van Horck,
Robert Vermeulen

Redactie Peter Kasbergen,
Reinoud Nuijten, Marc Verhaar,
Robert Vermeulen

Free-lance Wouter Zantinge,
Ralf Hedin, Ine Koevoet,
Joost van Halem, Drs. C.W.M.
Nelissen, David-Paul Boender

Redactieraad

Dr. F.M. van der Meer
Dr. M.R. Rutgers

Druk Drukkerij Faculteit der Sociale
Wetenschappen

ISSN 0920-5772
Copyright 2002 B.I.L.

Kopij voor de redactie Via e-mail
(bil@fsw.leidenuniv.nl) of op diskette in
Word formaat

Advertenties Dienneke Huis in 't Veld,
071-5273696

Oplage 480 stuks

Abonnement Leden van de B.I.L. ontvangen Bestuurskundige Berichten gratis thuis. Voor niet leden kost een abonnement 111,35 per jaar. Dit dient te worden voldaan op bankrekening 56.65.22.357 t.n.v. de B.I.L. Leiden o.v.v. abonnement B.B. of op giro 9200 van de ABN-Amro Leiden o.v.v. B.I.L. rekeningnummer 56.65.22.357; abonnement B.B.

Bestuurskundige Berichten is een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden (B.I.L.) en verschijnt viermaal per jaar. Het is niet toegestaan zonder toestemming van de redactie op enigerlei wijze het geheel of delen van dit nummer te reproduceren. Waar redacteurs op persoonlijke titel hun mening geven is dit niet noodzakelijkerwijs die van de gehele redactie.

BESTUURSPRAAT

Geachte leden,

Afgelopen tijd hebben er al behoorlijk wat B.I.L.-activiteiten plaatsgevonden. De eerste dag na de wisselings-ALV vertrokken we met een behoorlijk grote groep naar Den Haag waar het ons allen welbekende lid van verdienste Bob Swinkels ons samen met zijn collega's wegwijs maakte in de wondere wereld die Defensie heet. Na terugkomst kon het bestuur aan de slag met de B.I.L.-kamer die door het oude bestuur was omgetoverd tot een grote chaos. Dit was de afgelopen tijd echter niet de enige keer dat we de B.I.L.-kamer in een vreemde staat aantreffen na terugkomst van een excursie. Tijdens de beroemde Heinekenexcursie meenden onze vrienden van Labyrint en de SPIL (u weet wel, dat politicologentheekransje) de inrichting van onze kamer te moeten spiegelen. Bij deze wil ik hen dan ook hartelijk bedanken voor hun arbeid. Dankzij hun architectonisch inzicht lijkt de B.I.L.-kamer een stuk ruimer.

Naast een aantal succesvolle borrels, was ook de lezing van Igor Boog over Irak een geslaagde activiteit die druk bezocht werd. Tevens heeft Tweede-Kamerlid Boris van der Ham in een actualiteitscollege een aantal zaken met betrekking tot het onderwijsbeleid verhelderd. Echter, niet alleen onze commissie Activiteiten timmert hard aan de weg. Ook zijn de voorbereidingen voor de korte buitenlandse reis in volle gang en is de commissie Acquisitie & Promotie druk in de weer om goede contacten te leggen en onderhouden met organisaties in en rond het openbaar bestuur. Natuurlijk wordt er bij de B.I.L. veel meer werk verzet dan op te noemen valt. Hierbij spelen ook de gemotiveerde commissieleden een grote rol. Gelukkig leverde het vullen van de commissies dit jaar geen enkel probleem op en zijn ongeveer 30 personen uit verschillende jaargangen actief geworden in een B.I.L.-commissie.

Afgelopen tijd hebben we als bestuur veel constitutieborrels van andere verenigingen binnen en buiten Leiden bezocht. Ook zijn een aantal bestuurders afgereisd naar Kopenhagen om het EASPA-congres te bezoeken en zijn we alweer enige tijd geleden op bestuursweekend geweest. Al dit soort nuttige, maar tegelijkertijd gezellige activiteiten zorgen ervoor dat we elkaar steeds beter leren kennen en dat het binnen het bestuur hoe langer hoe gezelliger wordt.

Bij het op uw deurmat vallen van deze BB is het inmiddels alweer december, Sinterklaas is vertrokken en de kerst komt er weer aan. Zo'n eerste trimester vliegt altijd voorbij, ineens zijn de tentamens in aantocht en moet er hard gestudeerd worden. Tijdens dat studeren is studieontwijkend gedrag een favoriete bezigheid van velen. Ik denk dat deze 'Bestuurskundige Berichten' u hierbij een interessante helpende hand biedt...

Ine Koevoet

BESTUUR 2002-2003

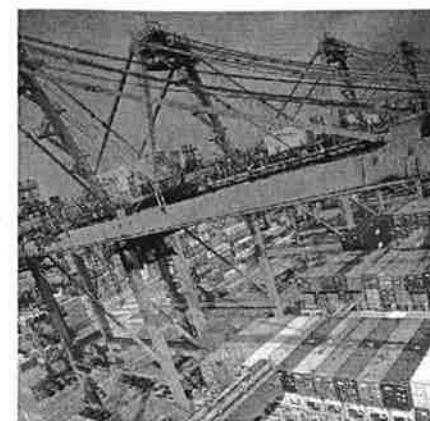

BIL Bestuur 2002-2003: v.l.n.r. Commissaris Acquisitie & Promotie Dienneke Huis in 't Veld, Secretaris en Commissaris Bestuurskundige Berichten Victor Dobbe, Commissaris Onderwijs Esther van de Kamp, Voorzitter en Commissaris Almanak Ine Koevoet, Commissaris Buitenland Diana van den Berg, Penningmeester Daan Groot en Commissaris Activiteiten Hendriekje van der Meer

- Bestuurskundige Berichten -

INHOUD

18e JAARGANG, NUMMER 1, DECEMBER 2002

BESTUURSKUNDIGE BERICHTEN

- 2 Redactioneel voorwoord en Colofon
- 3 Bestuurspraak: Bestuur 2002/2003
- 4 Inhoudsopgave

THEMA - 22 JANUARI 2003: VERKIEZINGEN

- 5 Interview: Hans Kruijssen
- 7 De minister als dienaar
- 8 Terug naar school, de overheid als lerende organisatie
- 9 Column: Koen Bartels
- 10 Nederland in het voetspoor van de globalisering

VERENIGING

- 12 Heineken excursie
- 14 B.I.L.-lid in Leiden: Maarten van Noort
- 15 Kiekjespagina
- 16 Activiteitenagenda en Prikbord
- 17 Tentamen Uitreksel Bank

DEPARTEMENT EN STUDIE

- 18 Wegwijs in de Bachelor Bestuurskunde
- 19 Stageverslag: International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
- 21 Extreem rechtse veranderingen
- 23 Swedish government
- 24 Reisverslag: Stockholm

10 - Nederland in het voetspoor van de Globalisering

Voorbeelden van globalisering in economische zin zijn in overmaat aanwezig. Een wandeling door een willekeurige winkelstraat in Nederland volstaat: bodyshop hier, Intertoys daar.

18 - Wegwijs in de Bachelor bestuurskunde

Carien Nelissen: "Oude wijn in nieuwe zakken?"

9 - Nederland=Bananenland?!

Volgens mij is het einde van de economische malaise in zicht! Ik heb namelijk de oplossing gevonden om uit het diepe dal te klimmen: nu veel boter inkopen in Italië en die dan later weer voor veel geld verkopen.

- Bestuurskundige Berichten -

INTERVIEW: HANS KRUIJSSSEN

"Solidariteit moet niet anoniem zijn"

Bij de kabinetsformatie werd besloten ontwikkelingssamenwerking (OS) onder te brengen bij een staatssecretaris in plaats van een minister. Politici spreken steeds vaker van financiering van andere activiteiten uit het budget voor OS en verlaging. Deze ontwikkelingen roepen de vraag op of het draagvlak voor OS in Nederland nog voldoende is.

Hoe ziet u OS?

Internationale solidariteit en OS zijn, zeker in de wereld van nu, onderwerpen die je in een breed kader moet zien. Als men in Den Haag spreekt over internationale onderwerpen als vredesbewaking in Afghanistan, is het goed dat OS ter sprake komt. Dit moet dan niet louter tot het financiële aspect beperkt blijven, maar daadwerkelijk organisaties als Cordaid betrekken.

Blijvend bij het voorbeeld van Afghanistan, kan civiel-militaire samenwerking wederzijds voordelen bieden bij verzoening en wederopbouw. Hierdoor scheppen militairen bovendien draagvlak voor hun aanwezigheid. Als zij daarbij geen gebruik maken van de expertise van NGO's kan dat juist escalatie van een conflict in de hand van werken. Voor deze samenwerking is coherent beleid nodig.

Verder moeten, zoals in de Nota Ontschotting van Pronk al duidelijk naar voren kwam, de schotten tussen de verschillende beleidsvelden in Nederland verdwijnen. Mede hiervoor pleit Cordaid voor een minister van OS. Geld aan andere beleidsterreinen geven zou leiden tot meer politiek draagvlak voor OS. Ontwikkelingssamenwerkers hadden echter nog de angst dat men vanuit de overige beleidsterreinen uit zou zijn op "ons geld". Ontschotting moet deze tegenstelling uit de wereld helpen. OS is een onderdeel van ons totale buitenlandse beleid, dus bij internationale problemen kan ook OS en OS-geld worden ingezet.

Wat betekent de EU in dit licht?

OS is denk ik het laatste beleidsterrein dat kleine landen willen afstaan. Het is juist een terrein waarop je als klein land nog een mogelijkheid hebt om je te onderscheiden. Als al het buitenlands beleid onder Brussel valt, dan wil men Nederland bijvoorbeeld

alleen nog spreken over hoe een containerhaven het best aangelegd kan worden, maar niemand zal ons vragen naar onze mening over de verdere ontwikkeling van een land als Suriname. Ik denk dat OS een nationaal beleidsterrein zal blijven hoewel veel buitenlands beleid onder Brussel zal komen te vallen.

Waarop denkt u dat OS zich nu en in de toekomst moet richten?

We moeten ons richten op terreinen waar Nederland ook echt een belang heeft. Als land hechten wij waarde aan het recht op een menswaardig bestaan, rechtsgelijkheid en mensenrechten; we zijn tenslotte juridische hoofdstad van de wereld. Ook respect voor milieu vinden belangrijk. Als deze onderwerpen voor Nederland van belang zijn, dan moet ook de OS zich op deze onderwerpen richten. We hebben als land

veel pretenties en moeten die ook waarmaken. Onze donoren zijn daarbij heel belangrijk. Wij kunnen voor ongeveer één derde van onze financiering rekenen op de steun van particulieren. Zij vinden solidariteit belangrijk; in Nederland en in het Zuiden. Het is nu belangrijk dat Cordaid waarde blijft hechten aan particuliere initiatieven waarin die solidariteit tot uitdrukking komt. Eigen inbreng van donoren en mensen in het Zuiden zelf acht ik van groot belang. Internationale solidariteit moet niet een onderwerp zijn waarvan men denkt: "daar zorgen we via onze belastingen wel voor". Solidariteit moet niet anoniem zijn.

Wat is het belang van de overheid als donor?

Groot, het merendeel van onze financiering komt van de overheid en institutionele donoren als de EU. Bovendien zijn overheden zelf ook erg belangrijk voor OS en internationale samenwerking. Overheden kunnen en moeten bijdragen aan verbetering van de samenleving in de wereld. Met name in het Zuiden kunnen zij veel betekenen bij het versterken van de positie van burgers en het maatschappelijk middenveld ten opzichte van de eigen overheid. Op die manier draag je direct bij aan een systeem van wederzijdse democratische 'checks and balances' en civiele verantwoordelijkheid.

Wat kunnen verkiezingen voor Cordaid betekenen?

Veel en weinig tegelijk. Vanaf de jaren tachtig was er brede consensus over het nut en de noodzaak van OS. Af en toe rezen geluiden over "een onsje minder", maar de partijprogramma's verschilden nauwelijks. Over draagvlak hoefde ons soort organisaties zich niet echt zorgen te maken, maar zeker tegenwoordig is politiek niet het beste middel om draagvlak te behouden.

Tussen hoe Den Haag en de burger OS en internationale solidariteit ervaren gaapt een kloof. Bij de vorige verkiezingen zag je dat over een onderwerp als zorg ook. Iemand als Fortuyn maakte hierover, in tegenstelling tot de zittende politici, iets los bij de kiezer. Ik wil niet zeggen dat ik een fan was van Fortuyn, maar ik wil wel graag dat de discussie over het belang van internationale solidariteit terugkeert in de

"Een ongekanaliseerd denkende samenleving is een bedreiging"

INTERVIEW: HANS KRUIJSSSEN

samenleving. Dit gebeurt nog te weinig. Sinds de jaren 80 denken mensen nog steeds wel dat OS 'wel nodig zal zijn', maar we weten weinig tot niets en praten er niet over. Een ongekanaliseerd denkende samenleving is een bedreiging. De VVD kan nu bijvoorbeeld verlaging van het OS-budget aankaarten en beloven dat geld in ouderenzorg te stoppen. De burger beseft het amper en wij slagen er niet goed in de discussie te reanimeren.

Cordaid

OS-budget. Wij proberen te zorgen dat zij onheil bij de kabinetsvorming voorkomen.

Of de VVD dan eieren voor zijn geld kiest zoals bij het spaarloon, vraag ik me wel af. Als Cordaid moeten we alert blijven en onze vrienden tellen. Er hoeft niet veel te gebeuren of het rationele proces met beperkte middelen brengt ons gevaar.

Robert Vermeulen

Hoe kan Cordaid hier op inspelen?

We richten ons nu via partijcongressen en potentiële kamerleden op het kader dat iets te zeggen gaat krijgen en we laten partijwoordvoerders voor OS praten. Het onderscheid in programma's is misschien vaak klein, maar we willen politici door discussie het belang van OS laten voelen. We laten de grote partijen weten wat we vinden. Niet dat we alleen de gevestigde orde zoeken, maar met beperkte menskracht moet je keuzes maken. De politiek verengt zich wel steeds meer tot de Nederlandse navel. We zijn misschien niet creatief genoeg geweest. De komende verkiezingen zijn verder te dichtbij om er nog iets aan te kunnen doen.

Wat we in elk geval kunnen doen is ons meer richten op onze achterban¹. Daarvoor praten we met netwerken van alloctonen en vrijwilligers en kijken we hoe OS voor hen relevant is. Laatst is bijvoorbeeld door een Hindoestaans netwerk 30.000 euro verzameld. Dat is een concreet initiatief uit de samenleving waar wij onze kennis aan kunnen koppelen. We moeten mensen dus zelf meer betrekken, dan kun je de discussie over OS reanimeren.

Wat kan een rechtse verkiezingsuitslag voor Cordaid betekenen?

Als bepaalde krachten in de VVD sterker worden en de coalitie beïnvloeden en als de economie in Nederland en Europa niet verbetert, dan komen we aan de rechterkant van het politieke spectrum. Voor OS betekent dit misschien verlaging van het budget en verbreding van de toepassing voor andere zaken dan hulp. Zolang er een balans is tussen progressief en links kan de oppositie de afkalving van OS denk ik pareren. Cordaid moet zelf hard werken om te zorgen dat de oppositie effectief blijft. Het CDA is voor handhaving van het

Voetnoten

¹ Cordaid vormt samen met Memisa, Mensen in Nood en Vastenactie een van de grootste internationale ontwikkelingsorganisaties en behoort, met Hivos, Icco, Novib en Plan Nederland, tot de Nederlandse medefinancieringsorganisaties. Dit zijn organisaties die, naast middelen van particuliere donoren, via het medefinancieringsprogramma van Buitenlandse Zaken subsidie ontvangen voor OS. Van het totale budget voor OS ging tot voor kort ruim 10% naar dit subsidieprogramma. In 1991 bedroeg de subsidiebijdrage ongeveer 359 miljoen euro.

¹ veel gehanteerde benaming voor ontwikkelingslanden.

OPINIE: MARC VERHAAR

De minister als dienaar

Toen ik deze column schreef eind juni had ik het treurige voortijdige einde van Kabinet-Balkenende I niet kunnen voorspellen. Misschien een inschattingsfout. Maar van je fouten leer je. Daarover kunt u meer lezen in het artikel *Terug naar school; De overheid als lerende organisatie*.

Laatst werd een man in Rotterdam door 15 personen in elkaar geslagen. Hij belandde in het ziekenhuis. De politie vond het echter niet ernstig genoeg om een aangifte op te stellen. Nederland heeft ruim één miljoen WAO'ers. Het lijkt net of hier een verschrikkelijke oorlog of een afgrijselijk besmettelijke ziekte heeft gewoed. Minister Borst heeft toegegeven dat er jaarlijks mensen sterven door de wachtlijstenproblematiek. Mensen met bijvoorbeeld kanker die, als zij sneller waren behandeld, misschien nog wel hadden geleefd. Het niveau van het basis- en middelbaar onderwijs is belabberd en leraren rennen gillend de WAO in. Mijn diagnose: Nederland is ziek en de wonderdokter is dood.

Ontevreden burgers hebben zich afgewend van de politiek, maar dankzij Fortuyn viel er eindelijk weer iets te kiezen. Eindelijk iemand die problemen bespreekbaar durfde te maken. Ongenadig kraakte hij het falende paarse (non)beleid af. Het verweer van de paarse partijen was dat het economisch toch voorspoedig gaat. Waarom zeuren de kiezers dan toch, vroeg Dijkstal zich af. En hij was zeker niet de enige. Dit schetst hoe ver politici van hun kiezers verwijderd zijn. We worden geregeerd door regenten, niet door dienaars. Het systeem is door en door verrot. Partijbelang leek altijd te prevaleren boven het maatschappelijk belang. Ministers leken niet geïnteresseerd in het aanpakken van ernstige problemen in de samenleving en onze volksvertegenwoordiging (inclusief oppositie) was nooit kritisch genoeg.

Nederland heet een democratie- het volk aan de macht- te zijn. In de praktijk wordt echter niet naar de bevolking geluisterd. Zoals Fortuyn al schreef: eens in de vier jaar mag het stemvee weer opdraven om vervolgens weer vier jaar zijn mond te houden. Vrije verkiezingen zijn een groot goed, maar niet als er feitelijk niets te kiezen valt. Het volk is sterk verdeeld; 16 miljoen mensen, 16 miljoen meningen. Toch heeft men duidelijk anti-

establishment gestemd; de paarse arrogantie is deze verkiezing hard afgestraft. De politiek had pas door dat het huis in brand stond, toen de eigen pyjama's vlam vatten. De brand is niet door Pim Fortuyn aangestoken, maar door het establishment zelf. De coalitiepartijen hadden van tevoren afgesproken om bijvoorbeeld het asielbeleid niet tot onderwerp van de verkiezingen te laten zijn. Zij hebben jarenlang stelselmatig de grote maatschappelijke problemen ontkend, laat staan dat er goede oplossingen zijn geformuleerd. Door het stelselmatig negeren van problemen en de wensen van de bevolking ondermijnt de politiek het draagvlak voor de verzorgingsstaat.

Indien de politiek haar primaat wil herstellen, zal zij op zijn minst de band met de kiezer moeten herstellen. Politici moeten weer helder worden in taal en doel. Fortuyns stijl sloeg niet voor niets aan. Zo wordt het voor de burger ook mogelijk controle uit te oefenen. Door de achterkamertjespolitiek werd dit feitelijk onmogelijk gemaakt. Kritische bestuurders en oppositie, en zeer belangrijk: kritische burgers en media is wat dit land nodig heeft. Deze groepen hebben allen hun verantwoordelijkheden verwaarloosd. Het parlementen burgers moeten in de toekomst indringender vragen om kwalitatieve informatie, terwijl het bestuur en de media deze moeten leveren.

Minister betekent letterlijk dienaar. Hij/zij is dienaar van het volk. De kerntaken van de bewindslieden (dus ook staatssecretarissen) zouden mijns inziens moeten zijn: het signaleren van maatschappelijke problemen, het formuleren en implementeren van oplossingen en het bewaken van deze processen. Zij moeten worden afgerekend op hun falen, zodat de ministeriële verantwoordelijkheid weer inhoud krijgt. Enerzijds moeten bewindslieden de verantwoordelijkheid nemen voor hun gevoerde beleid en hierover deugdelijk rapporteren aan de Kamer. Anderzijds moet de Kamer weer daadwerkelijk gaan controleren en het beleid gaan toetsen op

hoofddijnen. Verantwoording kan alleen plaatsvinden als beleidsdoelen vooraf worden vastgesteld. Ik vind regeerakkoorden echter een te star middel. Op zijn minst zouden de doelen uit het regeerakkoord eens per jaar moeten worden bezien en worden gespiegeld aan de maatschappelijke situatie. Bewindslieden dienen elk jaar helder aan te geven welke maatregelen zij gaan nemen en met welke middelen welke doelen moeten worden bereikt. Het is aan het parlement om eventuele suggesties voor het beleid te doen. Mijns inziens moet het debat ook weer terugkomen in de Kamer -waar het thuishoort- en op een beetje fatsoenlijke manier worden gevoerd. Het is aan de Kamervoorzitter om hier op toe te zien.

Binnen de kamer dient een cultuurverandering plaats te vinden, zodat maatschappelijke problemen besproken kunnen worden zonder meteen emotioneel en onfatsoenlijk te worden. Als politicus -of journalist- ga je veel te ver wanneer je mensen met Mussolini vergelijkt.

Ministers zullen weer moeten gaan functioneren als dienaar van het volk. Het is nu

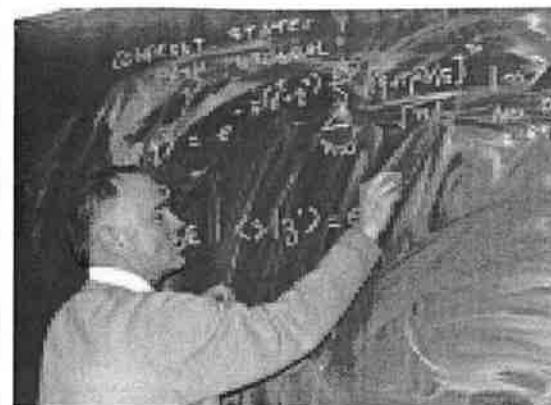
aan het kabinet-Balkenende om de democratie weer betekenis te geven en de roep van de kiezers te honoreren om problemen op te lossen die zijn ontstaan door vele jaren non-beleiden incompetentie. Als het kabinet dit niet doet, zal de kloof tussen politiek en burger niet worden gedicht en zal de onvrede onder de bevolking verder groeien met eventuele verregaande gevolgen. De regering zal naar alle waarschijnlijkheid worden geleid door Balkenende, een fatsoenlijke, integere man, voor zover ik kan beoordelen. De LPF gun ik graag een kans; zij zijn nog niet vastgeroest in de Haagse mores. Ik heb er voor het eerst sinds een verkiezing vertrouwen in, laten we hopen dat dit niet wordt geschaad.

Marc Verhaar

"De politiek had pas door dat het huis in brand stond, toen de eigen pyjama's vlam vatten."

OPINIE: MARC VERHAAR

Terug naar school; De overheid als lerende organisatie

Je hoeft de krant maar open te slaan of je komt berichten tegen over de overheid die tekort is geschoten, heeft gefaald of fouten heeft gemaakt. Wanneer je het programma 'Over de balk' ziet, valt op dat er altijd dezelfde problemen aan de orde zijn. Een brug die nergens heen leidt, of een weg waar geen sterveling gebruik van maakt. De bouwenquête is nauwelijks achter de rug of de volgende parlementaire enquête wordt afgewikkeld; de parlementaire enquête Srebrenica. De conclusies zullen ongetwijfeld luiden dat bepaalde regels niet zijn nageleefd, dat de besluitvaardigheid slecht was en dat er te weinig samenwerking was tussen de betrokken organisaties. In dergelijke rapporten zie je namelijk vaak dit soort conclusies, zoals ook bijvoorbeeld in het rapport van de Commissie-Oosting. Blijkbaar hebben de handelingen of het gedrag die daaraan vooraf gaan steeds dezelfde oorzaken. Deze komen op alle niveaus voor, maar ook bij de verschillende taken die de overheid heeft, zoals handhaving, uitvoering en beleidsontwikkeling.

Jaarlijks worden vele miljoenen euro's aan belastinggeld verspilld door onnodige fouten. Deze fouten zijn onnodig omdat zij erg lijken op fouten die in het verleden zijn gemaakt. Hier is blijkbaar niets van geleerd. In de toekomst kan de overheid fouten vermijden door lerende organisaties te vormen. Dit zal niet zomaar gaan; de (cultuur van de) overheid is niet ingesteld op leren. Ik wil overigens niet zeggen dat de overheid alleen maar fouten maakt, maar dat een groot deel van de fouten die zij maakt, kan worden voorkomen door het lerend vermogen op te voeren. Zo had de vuurwerkramp in Enschede wellicht niet plaatsgevonden, indien meer lering was getrokken uit de vuurwerkramp in Culenburg.

De overheid vervalt steeds in dezelfde fouten zonder dat er van geleerd lijkt te worden. Mijns inziens is dit inherent aan het staatsbestel zoals wij dat kennen. Dit komt door een aantal

factoren. De overheid reageert op maatschappelijke ontwikkelingen. Met name de politiek wil - vaak op de huid gezeten door de media - een snelle oplossing voor een bepaald probleem legt flinke druk op het ambtelijk apparaat om een oplossing te verzinnen. Ook vanuit het parlement wordt vaak veel druk uitgeoefend op een

minister om iets aan een prangend probleem te doen. Door de politieke (tijds)druk schiet een gedegen voorbereiding er soms bij in. Dit vertaalt zich in gebrekkige planning en slechte communicatie die bijdragen aan fouten in het uiteindelijke resultaat.

De overheid is een complex stelsel van grotere en kleinere organisaties die gebonden zijn aan vele regeltjes en wetten. Het beleidscentrum van Nederland, de (Rijks)overheid, is een complex systeem van organisaties. Er zijn ruim 100.000 mensen werkzaam. De overheid is sterk verkokerd op rijksniveau, ondanks de vele pogingen deze verkokering te doorbreken. Dit maakt het lastig om kennis uit te wisselen (zowel intra- als interdepartementaal), zeker omdat er geen goede ICT-verbindingen zijn tussen de verschillende departementen. De culturen en infrastructuur zijn niet ingesteld op het delen van kennis en ervaringen. Men tracht steeds opnieuw het wiel uit te vinden.

De samenwerking en coördinatie tussen overheid en belangengroepen is vaak niet goed. De overheid erkent een probleem en belooft een oplossing te brengen. De uiteindelijke uitkomst is er soms één waar niemand op zit te wachten, omdat belangengroepen te weinig in het formuleren van de oplossing worden gekend.

Eén van de belangrijkste vaardigheden waarvoor ambtenaren worden beloond is creativiteit die nodig is om nieuw beleid te formuleren. Departementen willen de toekomst vormgeven en zijn veel minder geïnteresseerd in fouten uit het verleden. Het is niet in het belang van politici of hoge ambtenaren hun falen bloot te leggen. Beleidsevaluatie is veel minder populair binnen de overheid dan het maken van nieuw beleid.

Leren is van groot belang voor een organisatie. Door een leerproces krijgt men nieuwe vaardigheden en kennis die je in staat stellen vergelijkbare projecten in de toekomst beter te doen. Kennis van projecten uit het verleden vermindert de kans op het maken van dezelfde fouten in het heden of de toekomst. Binnen de rijksoverheid zit een schat aan hoogopgeleide mensen met veel ervaring. Het wordt tijd dat men van elkaar gaat leren, over de muur van de eigen organisatie heen.

Maatschappelijke problemen die op het bordje van de overheid terechtkomen, kunnen uniek zijn. Het proces om een oplossing te formuleren voor dat probleem is echter niet uniek en zal altijd terugkerende elementen bevatten (constateren, consulteren en formuleren en implementeren). Hierin zit de mogelijkheid om te leren van vergelijkbare projecten die in het verleden zijn gedaan.

Een organisatie wordt niet zomaar een lerende organisatie. De top van de organisaties zal moeten zijn doordrongen van het nut. Men moet het belang in gaan zien van gemeenschappelijk leren en het uitwisselen van kennis. Het zal een cultuurslag vergen om dit tot stand te brengen. Behalve een omschakeling in het denken van

politici, dient ook een verandering te komen in het gedrag van ambtelijke managers. Het ambtelijk management dient er zorg voor te dragen dat werknemers kennis uitwisselen en van eenieders ervaringen leren.

In het stelsel zoals wij dat nu kennen laten politici en ambtenaren zich te vaak "verleiden" tot het nemen van overhaaste beslissingen, zonder

dat genoeg wordt gekeken naar vergelijkbare situaties uit het verleden. Het parlement dient een minister erop te wijzen dat hij lering moet trekken uit gerealiseerde of juist mislukte projecten, terwijl bewindslieden en het ambtelijk management zelf ervoor kunnen zorgen dat een oplossing zorgvuldig tot stand komt, door terug te kijken naar het verleden en eventuele parallellen te trekken tussen een nieuw project en projecten uit het verleden. Hiervoor is een cultuurslag nodig. Er zijn wel stappen gedaan om tot een meer resultaatgerichte overheid te komen. Onder andere door het VBTB-principe, een budgettaire maatregel waarbij ministers van tevoren dienen aan te geven welke doelen zij willen bereiken en met welke middelen. In de praktijk blijkt deze maatregel echter nog lang niet optimaal te werken;

"Nederland is ziek en de wondendokter is dood"

COLLUMN: KOENFUSION

bepaalde bewindslieden willen niet worden afgeremd.

Pas wanneer de cultuuromslag daadwerkelijk wordt bereikt, zal het vermogen om te leren worden vergroot en zal de kans op fouten aanzienlijk dalen. Maar zoals bij alle cultuuromslagen zullen we hier waarschijnlijk nog jaren op moeten wachten. Het proces van kennis delen en dus leren zou sterk ondersteund kunnen worden door goede ICT-verbindingen tussen de verschillende overheidsinstanties. Ironisch genoeg is in het verleden gebleken dat juist automatiseringsprojecten vaak mislukken. Het lijkt mij aan te raden dat, mocht de centrale overheid ooit overwegen een kennisnet aan te leggen, éerst te leren van de fouten uit het verleden.

Marc Verhaar

Over boter, bananen en bestuur

Volgens mij is het einde van de economische malaise in zicht! Ik heb namelijk de oplossing gevonden om uit het diepe dal te klimmen: nu veel boter inkopen in Italië en die dan later weer voor veel geld verkopen. Want in Italië hebben ze veel boter, op hun hoofd welteverstaan. De reacties uit het buitenland, en dan met name in Italië, op de val van het kabinet in oktober waren allesbehalve rechtschapen.

Nederland is volgens de Italiaanse kwaliteitskrant Corriere della Serra een bananenrepubliek geworden. De hypocrisie! Dat uitgerekend Italië, het land dat in 57 jaar maar liefst 56 kabinetten versleet, een land als Nederland hiervoor durft uit te maken. Met 24 kabinetten in dezelfde tijdsperiode doen wij het toch echt stukken beter.

De val van Balkenende I heeft niet alleen binnen Nederland voor opschudding gezorgd, maar ook in de rest van de EU. Critici beweren zelfs dat Nederland een 'pleefiguur' heeft geslagen. Het is echter hoogst opmerkelijk waaraan men in het buitenland de oorzaken van de val toedicht. Zo beweert de linkse Italiaanse krant la Repubblica dat "het extremisme van de LPF, haar anti-Europese gezindheid en de machtsstrijd binnen de partij de regering hebben verlamd". En in België wordt door een zelfde bril gekeken; de Belgische premier Guy Verhofstadt, toch ook niet de eerste de beste, zag in het gerommel in Nederland met de LPF een

extra reden om het 'cordon sanitaire' rond het, extreemrechtse, Vlaams Blok te handhaven. Hij moest er niet aan denken om hun bestuurlijke voortvarendheid te grabbel te gooien door ooit extreemrechts binnen te laten.

In Nederland had men dergelijke denkbeelden al weer een tijdje geleden laten varen. Onze mede-Europeanen hebben blijkbaar niet zo goed opgelet. Fortuyn, en dus de LPF, was voor een streng vreemdelingenbeleid. Beide konden ook in de rechtse hoek geplaatst worden. Maar het is absolute waanzin om de partij, alsmede

de initiator, als extreemrechts te bestempelen. Wanneer heeft Fortuyn ongelijkheid gepredikt? Wanneer heeft hij tot vreemdelingenhaat aanzet? De discussie over zijn proefballonnetje over artikel 1 van de Grondwet in dit verband noemen telt niet. Volgens mij weet niemand door toedoen van de media wat Fortuyn nou werkelijk gezegd heeft. Blijft over: niks, noppes, nada.

Kijk, ik was nou ook weer geen aanhanger van Fortuyn. Maar ook zeker geen tegenstander. Of, zoals de Britse minister van Buitenlandse Zaken David Blunkett zei: "Ik deelde niet alle standpunten van Fortuyn, maar veroordeelde dat politieke partijen beladen zaken als asielzoekerproblematiek uit de weg waren gegaan." Ook de Franse krant Le Figaro heeft het beter begrepen dan haar Italiaanse collegae: "De LPF was, zonder leider, zonder structuur en zonder ervaring, ook niet voorbereid op het dragen van regeringsverantwoordelijkheid". Dolende schapen zonder missie gaan uiteindelijk bokken. En zo zou Pim het niet gewild hebben.

Koen Bartels

Wilt u hierop reageren? Stuur dan een reactie in voor de volgende B.B.

OPINIE: REINOUD NUIJTEN

Nederland in het voetspoor van de globalisering

Volgens kenners leven we in een nieuw tijdperk. Sinds de muur in '89 is gevallen is de wereld in veel opzichten niet meer gelijk aan die waarin wij leefden tijdens de koude oorlog. De wereld is nu geglobaliseerd en we leven dan ook in een 'global village', met een bijbehorende 'civil society'.

Het communisme is 'out' en het kapitalisme 'rules'. We betalen met euro's of dollars, of het nu in Europa is, in Marokko of op Bali. We kijken allemaal naar 'baywatch' of 'weekend millionairs' en zijn allemaal 'online'. Het rijke westen viert zijn gelijk en de rest van de wereld is eindelijk tot inkeer gekomen. Gelukkig maar.

Maar wat is globalisering eigenlijk? Wat betekent globalisering voor de gemiddelde Nederlander en in welke mate wordt onze manier van leven beïnvloed door dit fenomeen? Leidt globalisering inderdaad tot het einde van de geschiedenis, zoals Fukuyama stelt, waarin wij leven in een liberale heilstaat waarin niemand meer werkt, maar slechts consumeert en doet of laat wat hem of haar uitkomt? In dit artikel zal ik in respectievelijke volgorde kijken naar deze vragen.

Het proces van globalisering is zo oud als de mens zelf: gedacht kan worden aan de ontdekkingsreizen of de handel langs de 'zijderoute' door Europa, Caucasus en Azië. Ook grote volksverhuizingen (zoals die aan het eind van het Romeinse rijk) en emigratiegolven hebben bijgedragen aan dit proces. Sinds enige tijd is dit proces in versnelling geraakt. Deze versnelling wordt in verband gebracht met de val van de Berlijnse muur in 1989 enerzijds en de zeer snelle groei van informatievoorziening, technologie, en de toegenomen vrijheid van kapitaal anderzijds. Beide ontwikkelingen hebben geleid tot een toename van interactiviteit tussen landen op een veelheid van terreinen en tegelijk tot een grotere onderlinge afhankelijkheid tussen deze landen. Dit bleek wel weer met de aanslagen van 11 september, waarin het ineensstorten van één gebouwcomplex leidde tot een stagnatie van de gehele wereldeconomie.

Wat met globalisering bedoeld wordt, is afhankelijk van uit welk perspectief men ernaar kijkt. Economen zien globalisering als een verschuiving van macht van regering naar markt. Friedman definieert globalisatie in deze context als de integratie van financiële netwerken,

informatie en handel. Hij legt daarbij de nadruk op integratie en harmonie.

Voorbeelden van globalisering in economische zin zijn in overmaat aanwezig. Een wandeling door een willekeurige winkelstraat in Nederland volstaat: bodyshop hier, Intertoys daar. Nog even een broek kopen in de Levisstore, schoenen bij Footlocker. Tot slot nog even snacken bij de Mc Donalds. De media getuigen van een historische golf van overnames, waarbij de ene megafusie de andere opvolgt. Een recent voorbeeld in Nederland is de overname van Libertel door Orange. Een wat ouder voorbeeld is dat van DSM door Corus.

Het Nederlandse bedrijfsleven doet het in dit wereld-monopoliespel verhoudingsgewijs behoorlijk goed: gedacht kan worden aan multinationals als Albert Heijn, KLM en Heineken die ver over onze landsgrenzen hun producten afzetten.

De rol van de Nederlandse overheid in dit proces mag wat mij betreft ongelukkig genoemd worden. Zij heeft zichzelf inmiddels grotendeels buitenspel gezet door haar kernactiviteiten uit te besteden aan de markt. Zo werd begin jaren '90 een begin gemaakt met de verzelfstandiging van de NS en PTT. Inmiddels zijn vele andere overheidsdiensten dezelfde weg ingeslagen. Gevolg van deze politiek is een hoop onduidelijkheid over waar de macht nu precies ligt. Kon de overheid echt niets doen aan de wantoestanden die zich afspeelden op de Nederlandse spoorwegen? Komt er nu wel of niet een vijfde baan bij Schiphol? Is de overheid nou onafhankelijk in haar besluit over de Joint Strike Fighter of heeft het Nederlandse bedrijfsleven hier ook iets

over te zeggen? Een wat mij betreft typerend voorbeeld van de huidige stand van zaken is de reactie van Orange op het besluit van de OPTA. De Franse telefoongigant legde de door de OPTA opgelegde tariefsverlagingen simpelweg naast zich neer, door te stellen dat er in Nederland wel genoeg concurrentie bestond.

Politiciologen benadrukken de verschillen tussen de verschillende culturen die door het globalisatieproces meer en meer aan de oppervlakte komen. Bekende definities zijn "de reorganisatie van normativiteit" (Lubbers) en de "Clash of Civilizations" (Samuel Huntington). In tegenstelling tot de economische visie gaat men ervan uit dat globalisering leidt tot het ontstaan van enkele grote, van elkaar onafhankelijke culturen die samen een multipolair geheel vormen. Elk van deze beschavingen doet er goed aan om zijn eigen bakermat te beschermen, zowel in politiek, in economisch als in cultureel opzicht.

Het belangrijkste voorbeeld dat deze visie onderschrijft is de reeds genoemde aanval op het World Trade Center van 11

september. Veel mensen zagen hierin een botsing van twee culturen; die van het westen en de islam. Onder de noemer van globalisatie dringt het westerse (voornamelijk Amerikaanse) cultuurgoed zich meer en meer op aan de wereld, waardoor vele culturen zich in hun bestaan bedreigd zouden voelen. De aanval op het World Trade Center wordt om deze reden door veel

mensen dan ook gezien als een aanval op de gehele westerse cultuur, met als doel deze cultuur buiten de eigen islamitische deur te krijgen.

Sociologen en antropologen richten zich op alle tegenstrijdigheden die het hele proces met zich meebrengt. Mc Grew en Petrella stellen dat globalisatie betrekking heeft op de veelheid van koppelingen en interconnecties tussen de staten en samenlevingen die het huidige wereldsysteem vormen. Aandacht gaat uit naar de paradox en ambigüiteit die

"Komt er nu wel of niet een vijfde baan bij Schiphol?"

OPINIE: REINOUD NUIJTEN

globalisering met zich meebrengt: enerzijds constateren we een schaalvergroting met een daarbij behorende culturele homogenisering. Tegelijkertijd is echter een sterke opkomst van lokale identiteiten waar te nemen. Charles Taylor wijst hier op de behoefte aan erkenning die steeds meer toeneemt. Samenlevingen in Noord West Europa worden steeds minder hiërarchisch; er is een verschuiving in waarden waartoe nemen van eergevoel naar waardigheid. Daarbij is de individualiteit in de samenleving toegenomen. De invloed van de kerk op het individu is tegelijkertijd sterk afgenomen. Burgers, ondernemers en ook politici moeten hierdoor steeds meer zelf beslissen wat moreel aanvaardbaar is, hoe ethisch te handelen. Steeds meer mensen zoeken en drukken hun eigen authenticiteit uit. Men wil erkenning. Dit is overigens ook wat wijlen Pim Fortuyn bedoelde als hij sprak over een 'verweesde samenleving'.

Vanuit dit inzicht valt een veelvoud van ontwikkelingen te verklaren, waaronder de moord op Fortuyn en de opkomst van extreem rechts in Europa. Ook ogenschijnlijk losstaande zaken zoals het officieel erkennen van de Friese taal door de Europese Unie, op een moment dat men werkt aan een gemeenschappelijke Europese vlag en munt, blijken meer logica of samenhang te bevatten dan men aanvankelijk zou denken. Tot slot mag de anti-globalisering "beweging" in mijn verhaal niet ontbreken. 'Woordvoerster' van deze 'beweging' is de Canadese Naomi Klein. Volgens haar zijn de rellen tijdens de WTO vergaderingen in Seattle, Praag en Genua een reactie op een onstuitbare opmars van logo's, op de commerciële invloed van bedrijven op onderwijs en culturen over hun misdragingen in arme landen. Naarmate meer mensen de geheimen ontdekken achter de grote internationale merken, aldus Klein, zal woede de inspiratiebron zijn van een nieuwe politieke beweging, van een

grootschalige oppositie tegen de transnationale bedrijven achter die merken.

De bovenstaande voorbeelden tonen aan hoezeer globalisering in ons dagelijkse leven verankerd is. Een wereld zonder globalisering is simpelweg niet voor te stellen. Dan nog de vraag in hoeverre globalisering zalmakend is. Het bovenstaande moet enigszins duidelijk maken dat het antwoord hierop moeilijk te geven is. De kansen die globalisering ons bieden zijn ongekend: één groot werkdorp waarin de rijkdom die de markt genereert een einde kan maken aan de verschillen tussen rijk en arm. Via internationale samenwerking kunnen oorlogen veel sneller worden voorkomen of beëindigd, landmijnen worden opgeraapt, ziektes worden bestreden, kinderen naarschool gestuurd en

- last but not least - de honger uit de wereld worden verholpen. En dat alles door de door Friedman omschreven democratiseringen

van informatie, kapitaal en technologie, die iedere wereldburger een levensgrote kans moeten geven op succes. Helaas ligt het in de realiteit even iets anders. Op drie februari van dit jaar lanceerde secretaris generaal van de Verenigde Naties Kofi Anan tijdens het Wereld Economische Forum nog een waarschuwing aan het adres van het internationale bedrijfsleven en de politieke wereldleiders. Hij waarschuwde voor een vernietigend boemerang effect indien de rijke westen er niet in zou slagen om de armoede en ziekte in de ontwikkelingslanden te bestrijden en hun markten voor deze landen te openen. In hoeverre de 'captains of industry' gehoor geven aan deze oproep bepaalt de levensvatbaarheid van globalisatie als welvaartsgenerator voor de wereld. Als ik dan vervolgens de oproep van G. W. Bush om de importtarieven op staal te verhogen lees, dan stemt mij dat vooralsnog weinig hoopvol. Ik denk dat de laatste mens nog even op zich laat wachten.

Reinoud Nuijten

"De kansen die globalisering ons biedt zijn ongekend"

Anti-globalisten protesteren middels graffiti

EXCURSIE HEINEKEN

Op vrijdag 1 november verzamelden ongeveer dertig personen strak in pak op het station in Leiden. Nadat er wat was gesocialiseerd vertrokken we met de bus richting Heineken. Enigszins verbouwereerd stapten we wat later uit, aangezien Heineken vanaf de bushalte nog niet zichtbaar was. Gelukkig wist de Commissaris onderwijs de weg en leidde zij ons langs het terrein richting "De Hooiberg", het ontvangstgebouw van Heineken.

Na hartelijk ontvangen te zijn met een glaasje gerstenat, of jus d'orange voor de liefhebbers, gingen wij achter onze Minervaanse rondleidster aan de filmzaal binnen, waar we eerst een introductiepraatje te horen kregen over de geschiedenis van Heineken. Vervolgens begon dhr. Bakker zijn lezing over de relatie tussen Heineken en de overheid en dan met name op milieugebied. Wat mij persoonlijk opviel is dat Heineken zich zo milieubewust opstelt. Ook in ontwikkelingslanden waar weinig of geen regelgeving is houdt Heineken zich aan de regelgeving die in Nederland geldt. Het was erg frappant om te horen dat één van Heineken's

grootste uitgaven op milieugebied te maken heeft met geur, terwijl dit op het ecosysteem bijna geen invloed heeft. Na een verbouwing van 4 miljoen euro waren 95% van de luchtjes uitgebannen. Het aantal klachten daalde hierdoor de afgelopen jaren naar gemiddeld 3 per jaar. Dat er in 2002 tot nu toe nog geen klachten geweest zijn, weerhield de provincie er niet van om te eisen dat door naverbranding de overige 5% wordt uitgebannen. Dit heeft echter een veel grotere impact op het milieu, omdat bij naverbranding veel energie gebruikt zal worden en ook de CO2 uitstoot hierdoor zal toenemen. Nog een punt van kritiek van de heer Bakker op de overheid, dat hoogleraar t Hart toevallig ook al aanstipte tijdens het college nationale politiek diezelfde ochtend, was dat de overheid steeds meer bezig is met een wijze van ad hoc beleidsvoering. Zodra er ergens een calamiteit is worden direct de regels aangescherpt en wordt er opeens veel strenger gecontroleerd. Na bijvoorbeeld Enschede werden de regels op het terrein van explosiegevaar plotsklaps veel strenger.

Het grote probleem dat Heineken hierdoor krijgt is dat zij in hun begroting maar moeilijk rekening kunnen houden met plotselinge extra eisen van de overheid. Zij zien liever een stabiel overheidsbeleid waarop zij hun milieubudgetten kunnen baseren. Verder vertelde dhr. Bakker nog dat het recyclen van materiaal in grote landen veel meer milieubelastend is, omdat er uitgebreide logistieke lijnen opgezet moeten worden om de flesjes terug te krijgen. Het aanbieden van wegwerpvakkingen is een beter alternatief. Uit een grafiek waarin te zien was in wat voor verpakking bier in de

verschillende landen van Europa wordt aangeboden (wegwerpfles/blik, fles of fust) bleek inderdaad dat in grote landen veel meer wegwerp wordt gedronken. Grappige uitzondering was Groot-Brittannië dat samen met Ierland als enige landen in Europa meer dan 2/3 van hun bier fustmatig consumeren, wat te maken heeft met hun traditie van drinken in pubs. Tegen het einde van de lezing kwam er een discussie op gang. Er werden onder andere

vragen gesteld over hoe Heineken omgaat met de problemen die veroorzaakt worden door alcoholmisbruik. Dhr. Bakker vertelde dat Heineken lid is van de 'STIVA' (Stichting Verantwoord Alcoholgebruik). Samen met alle alcoholproducenten voeren zij gezamenlijk campagne tegen alcoholmisbruik. De 'ben jij sterker dan drank?' campagne is daarvan een voorbeeld. Van een heel andere trant was de vraag waarom de flesjes van Heineken in heel de wereld groen zijn, maar in Nederland bruin. Hiervoor gaf de heer Bakker 2 redenen: de flesjes van alle producenten in Nederland zijn hetzelfde zodat er makkelijker gerecycled kan worden en bruine flesjes laten minder licht door. Wanneer groene flesjes in het licht staan treedt er eerder een smaakverandering op. Daarom worden groene flesjes altijd lichtdicht verpakt. Waar nog het meeste discussie over werd gevoerd was waarom Heineken zoveel doet om zo milieuvriendelijk mogelijk te werken, verscheidene opmerkingen uit de zaal maakten duidelijk dat er toch nog wat scepsis was over de beweegredenen van dit beleid. Velen dachten dat het milieubewuste beleid een onderdeel is van de public relations. Bakker merkte op dat Heineken niet loopt te pronken met zijn vooruitstrevend gedrag. Na afloop van de lezing leek het er een beetje op dat ze bij Heineken nog grotere

"Heineken leek wel een beetje een staat op zich"

HEINEKEN EXCURSIE

wereldverbeteraars zijn dan bij bijvoorbeeld Greenpeace. De scepsis was niet helemaal weggenomen. Later heb ik het nagevraagd bij de heer Zantinge, die ook aanwezig was tijdens de lezing. Deze vertelde mij dat dit beeld toch niet heel ver van de waarheid zit, wat vooral komt door Freddy Heineken. Hij vond het erg belangrijk dat zijn bedrijf milieuvriendelijk werkte; de continuïteit op lange termijn was veel belangrijker dan geld verdienen op korte termijn. Men kan stellen dat hem beide is gelukt. De excursie werd vervolgd met een reclamefilmje waarin de grootste Heineken producten (Heineken, Amstel, Brand, Wieckse Witte en Vos) langskwamen.

Hierna verlieten wij "De Hooiberg" om voor de rondrit over het terrein plaats te nemen in een met Heineken logo's versierde dubbeldekkerbus. Tijdens deze rondrit kregen we allemaal leuke feiten te horen. Zo kwamen we er achter waarom

wij zo ver hadden moeten lopen naar het ontvangstgebouw. Door de aard van het product is het namelijk bij wet geregeld dat Heineken maar één ingang mag hebben. Heineken leek wel een beetje een staat op zich met zijn eigen 'douane', waterzuivering, energiecentrale en zelfs een brandweer die in staat hoort te zijn een grote uitslaande brand vijftien minuten onder controle te houden, genoeg tijd voor omliggende corporaties om te reageren. Na een hobbelige rit werden wij afgezet bij het brouwhuis, waar (de naam zegt het al) het bier gebrouwen wordt. Onze rondleidster hoefde zelf geen verhaal af te steken aangezien dit werd verteld door twee omvangrijke flatscreens waarop een film over het brouwproces werd afgespeeld. Dit filmje was niet helemaal objectief van aard; wij brouwen het beste bier; wij willen maar één ding: het allerlekkerste bier brouwen en natuurlijk de topper 'elk glas tell'.

Wij vervolgden onze rondleiding langs de centrale controlekamer om via een uitstalling van de bestanddelen van bier te arriveren bij het verpakken. Een erg indrukwekkend aangezicht, al die duizenden flesjes in eindeloze aaneengesloten rijen. Het geheel geautomatiseerde proces van het aanbrengen van een plastic hoes om de opgestapelde kartonnen dozen Heineken trok ook de aandacht. Eerst werd er lucht in geblazen, daarna werd het over de dozen geplaatst om daarna door middel van verhitting het plastic te doen krimpen waardoor het nauwer aansluit.

Dit was het einde van de rondleiding en we werden met de dubbeldekker terug naar het ontvangstgebouw gereden waar wij de 'productconfrontatie' aangingen. In ongeveer een half uur mochten wij acht verschillende taps en diverse flesjes uitproberen. In opperbeste stemming verlieten wij het terrein alwaar onze wegen scheidden.

Wouter Zantinge

Zou Freddy het zo hebben gewild?

BIL-lid in Leiden

"wat mij betreft staat het nog helemaal open, ik ben tot nu toe eigenlijk overal zo ingerold"

Maarten van Noort is vijfdejaars BIL-lid en dit jaar voorzitter van studentenvereniging Augustinus. Vanzelfsprekend is voorzitter van een studentenvereniging een functie met bestuurskundige grondslag, reden genoeg voor een interview.

Wat deed je indertijd besluiten om bestuurskunde te gaan studeren?

Ik ben het besturen eigenlijk in de vierde klas van de middelbare school als het ware ingerold toen er een Verenigde Naties simulatie conferentie werd gehouden. In ruim twee jaar ben ik daar opgeklimmen tot voorzitter en secretaris-generaal. Dit heeft ondanks mijn bètapakket mijn interesse voor besturen opgewekt. De studie moest ook een uitdaging voor me zijn, ik kwam toen uit op politicologie en omdat ik besturen erg leuk vond ben ik ook bestuurskunde gaan studeren. Met het openbaar bestuur had ik toen nog niet zoveel affiniteit, het was meer de managementkant van het verhaal die me aansprak. Het openbaar bestuur is er in de loop van de tijd bijgekomen.

Hoe ver ben je met je opleiding bestuurskunde?

Ik ben nu officieel vijfdejaars student, en nu met beide studies het derde jaar zo'n beetje aan het afronden. Goed op schema dus.

Wat heb je gedaan bij de BIL?

Ik heb één jaar acquisitie en promotie gedaan in het jaar 1998-1999.

Hoe ben je bij Augustinus

terechtgekomen?

Ik zat in het eerste jaar van mijn studie in een hele gezellige werkgroep, waarvan de meerderheid lid was van Augustinus. Ik was zelf nog niet lid en ben toen een paar

keer met hen meegegaan.

In het tweede jaar moest het er toch een keer van komen en toen ben ik lid geworden. Ik heb eigenlijk nooit nagedacht over andere verenigingen.

Was de tijd rijp om er een jaartje tussenuit te gaan en voorzitter te worden?

Ja, de tijd was er absoluut rijp voor. Ten eerste heb ik vorig jaar een parttime baan bij een netwerkorganisatie gehad. Dit is een particulier bedrijf, dat verschillende publieke organisaties, zoals ministeries, met elkaar in contact brengt. Dat was erg leuk, maar op een gegeven moment ging het me iets te snel en besloot ik daar tijdelijk mee te

stoppen. Ten tweede is heel leuk om te besturen en als je daar een jaar fulltime mee bezig kan zijn, dan moet je dat doen. Als voorzitter komen bovendien de moeilijkste punten bij jou op je bord, dat is een mooie uitdaging. *Wat wordt je beleid bij Augustinus het komende jaar?*

Ik wil mensen meer stimuleren om iets voor de vereniging te doen. De intentie is vaak wel aanwezig, maar de mogelijkheden waren er niet naar. We willen daarom dat er meer subverenigingen komen, die we ook financieel gaan ondersteunen, om meer mensen met elkaar in contact te brengen. Dit idee is opvallend

goed ontvangen. En het is dan aan ons als bestuur om dat te coördineren, iets waartoe we prima geëquipeerd zijn.

Hoe zie je jezelf over 10 jaar?

Dat durf ik nog niet te zeggen. Aan de ene kant vind ik de overheid erg interessant, maar aan de andere kant denk ik het competitieve element daar te weinig terug te vinden. Iets in de richting van de netwerkorganisatie waar ik werkte is eigenlijk wel een mooi grensvlak. Maar wat mij betreft staat het nog helemaal open, ik ben tot nu toe eigenlijk overal zo ingerold. *Op welke politieke partij ga je stemmen bij de aankomende verkiezingen?*

De PvdA. De leidraad in mijn leven is altijd solidariteit geweest, denken aan andere mensen. Maar ik geloof niet dat er persé een band van sympathie moet bestaan tussen die mensen. Ik geloof dus niet in het CDA-concept van expliciete naastenliefde; je moet ook zonder dat je van mensen houdt wel aan ze denken. Dat is voor mij solidariteit en dat principe verdedigt de PvdA volgens mij het beste.

Staat de PvdA nog steeds voor zijn idealen?

Absoluut. Ik moet toegeven dat ik een paarse PvdA-er ben, dus niet echt een socialist maar meer een sociaal-democraat. Een middenmoter dus, maar wel een bewuste

"Het is dan aan ons als bestuur om dat te coördineren"

Kiekjespagina

middenmoter. Zonder de PvdA is het tot zover nog niet echt gelukt met het huidige kabinet. Die onderwijsplannen vind ik trouwens echt idioot. Ik voelde me onlangs zwaar beledigd door een artikel in de Volkskrant waarin mensen met een tweede studie als parasieten worden afgeschilderd en ik denk dat de komende bezuinigingen de doodsteek zijn voor het hoger onderwijs. Dat wordt de bijl aan de wortel van de kennissamenleving. Het kabinet ziet op dit moment niet dat goed hoger onderwijs essentieel is in de kenniseconomie van tegenwoordig.

Wie zal de lijsttrekker van de PvdA worden? (dit interview werd gehouden vóór de nieuwe lijsttrekker bekend was, red.)

Ik denk dat de leider nog niet is opgestaan. De PvdA is op dit moment ook nog absoluut niet klaar voor de aankomende verkiezingen, dat zal ook nog wel even duren. De ideale lijsttrekker zou iemand zijn met de standvastigheid van Jouke de Vries en het uiterlijk van Wouter Bos.

Maak een keuze tussen één van de twee opties:

Palestijnen of Israëli's.

Daar kan ik niet zo antwoord op geven, daar is het conflict te complex voor.

Wel of geen aanval op Irak.

Geen aanval

Zalm of Balkenende.

Balkenende

Corporaal of vrijzinnig.

Corporaal

Peter Kasbergen

Groepsfoto van de Berlijnreis deelnemers

Eerstjaarsweekend

Activiteitenagenda en Prikbord

Activiteitenagenda

14 januari

Verkiezingsdebat in de Hooglandse Kerk

14 en 15 januari

Boekverkoop

16 januari

B.I.L.-bedrijvenborrel in samenwerking met het Ministerie van Financiën

29 januari t/m 1 februari

Korte buitenlandse reis naar Straatsburg

maart 2003

Zorgforum

Prikbord

*** Indien u in het collegejaar 2003-2004 geen B.I.L.-lid meer wilt zijn, dient u uw lidmaatschap vóór 1 juli 2003 schriftelijk op te zeggen bij de B.I.L.:

B.I.L.

Wassenaarsweg 52

Postbus 9555

2300 RB Leiden

*** Het B.I.L.-bestuur feliciteert Sarike Verbiest met het winnen van de prijs voor het beste propedeusewerkstuk! In de volgende BB kunt u een samenvatting van haar werkstuk verwachten

*** Vind je het leuk bestuurskundig gerelateerde stukken te schrijven? Stuur ze dan naar de redactie van Bestuurskundige Berichten op het onderstaande adres:

B.I.L.

Wassenaarseweg 52

Postbus 9555

2300 RB Leiden

TENTAMEN UITREKSEL BANK

Uittreksels gevraagd!

De B.I.L. is op zoek naar uittreksels van onderstaande titels. Heb jij een uittreksel gemaakt van een van deze titels en wil je deze aan de B.I.L. overdragen? Neem dan contact op met Esther van de Kamp Commissaris Onderwijs. Aan de hand van de kwaliteit, omvang van het uittreksel en moeilijkheidsgraad van de literatuur zal er een vergoeding worden vastgesteld.

Governance and Politics in the Netherlands, R.B. Andeweg en G.A. Irwin

Onderzoeksmethoden, H. 't Hart

De herverdeelde samenleving ontwikkeling en herziening van de Nederlandse verzorgingsstaat, W. Trommel en R. van der Veen

Policy Paradox, D. Stone

Markten & Overheid, P.J. Eijgelshoven e.a.

Macro-economie en stabilisatie-politiek, G.E. Hebbink & B.C.J. van Velthoven

Essence of Decision. Explaining the Cuban Missile Crisis, G.T. Allison & P. Zelikow

Theories of Public Organization, R.B. Denhardt

A History of Western Political Thought, J.S. McClelland

Innocence and Experience, S. Hampshire

Civil Service Systems in Western Europe, H. Bekke & F.M. van der Meer

Governing in Europe: effective and democratic?, F. Scharpf

STUDIE-ADVISEUR

Met ingang van 1 september 2002 heeft de opleiding Bestuurskunde een nieuwe structuur. Tot die tijd werden studenten in vier jaar opgeleid tot doctorandus in de bestuurskunde. Vanaf het academische jaar 2002/2003 bestaat de opleiding uit een bachelor van drie jaar en een master van één jaar. De bachelor is een afgeronde opleiding met een diploma en de bachelortitel. Na het behalen van de bachelor kun je toetreden tot de arbeidsmarkt. Maar je kunt ook direct aansluitend een masteropleiding bestuurskunde van een jaar volgen, waarna je jezelf master of Public Administration mag noemen.

Tot zover zal dit verhaal de meeste studenten inmiddels wel bekend in de oren klinken maar veel verder zal hun kennis ook niet strekken. Hoogste tijd dus voor een nadere kennismaking. In dit nummer alles wat je moet weten over de Bachelor Bestuurskunde.

Nieuw: Mono, Major, Minor

Iedereen die tot dit jaar met Bestuurskunde begon, volgde meer dan twee jaar één en hetzelfde programma. Pas tegen de tijd dat de seminars in zicht kwamen, namen de keuzemogelijkheden toe. Wie op 1 september 2002 of later begint heeft vanaf de eerste dag de keuze uit zeven verschillende onderwijsprogramma's. De opties zijn: een monodisciplinair programma (in de wandeling 'een mono' geheten) of één van de zes major-minor combinaties. Wat betekent dat? Een 'mono-student' volgt drie jaar lang uitsluitend

bestuurskundevakken, al maak je natuurlijk nog steeds kennis met de steunvakken: economie, sociologie, rechten en politicologie. Het is echter ook mogelijk om bestuurskunde te combineren met een andere opleiding. Je volgt dan een major bestuurskunde, met een omvang van 130 ECTS (= 90 studiepunten) daarnaast een minor van 50 ECTS (= 36 studiepunten) bij een andere opleiding. De

major bestuurskunde bevat onder meer de hoofdvakken Beleid, Organisatie & Management en Europese Integratie. Een aantal andere vakken uit het driejarige bachelorprogramma bestuurskunde vervalt en in plaats daarvan verdiept je je in een ander vakgebied. Je kunt een minor kiezen binnen de Faculteit Sociale Wetenschappen, namelijk culturele antropologie/sociologie der niet-westerse samenlevingen, politicologie, psychologie en pedagogiek, maar ook daarbuiten: economie of geschiedenis.

"De toegenomen variatie in bestuurskundige programma's vindt veel aftrek"

Al deze zes major-minor combinaties beginnen meteen in het eerste jaar. Elk jaar besteed je ongeveer 70% van je tijd aan bestuurskunde en 30% aan de minor van je keuze. Na afloop heb je met je major bestuurskunde, net als een 'mono-student', rechtstreeks toegang tot een bestuurskundige masteropleiding. En, om het verhaal compleet te maken: je kunt bestuurskunde ook als minor kiezen bij een major culturele antropologie/sociologie der niet-westerse samenlevingen, politicologie, psychologie, pedagogiek of geschiedenis. In dat geval heb je echter niet zonder meer toegang tot een master bestuurskunde.

De toegenomen variatie in bestuurskundige programma's vindt veel aftrek. De instroom

van studenten is in dit eerste Bachelorjaar fors gestegen. Op dit moment zijn er 64 mono-, 34 major- en 25 minorstudenten in het eerste jaar. Ter vergelijking: vorig jaar arriveerden er 71 eerstejaars.

Oude wijn in nieuwe zakken?

Toch is er niet alleen maar nieuws onder de zon. De studieonderdelen uit de propedeuse en het tweede jaar van het monodisciplinaire Bachelorprogramma zijn identiek aan die uit de propedeuse en het D1 'oude stijl'. Het Bestuurskunde curriculum was - met vooruitziende blik - al grondig herzien vlak voordat de Bachelor-Masterstructuur werd ingevoerd. In het derde jaar hebben de seminars, Europeanisering en Binnenlands Bestuur en Organisatie & Management III plaatsgemaakt voor een stage van drie maanden en - waarschijnlijk - een afsluitend literatuurtentamen. De studiepunten (STP) zijn vervuld voor ECTS, maar dat verandert aan de studielast niets. Nieuw zijn vooral de invoering van de minors, die je als omvangrijke voorgestructureerde keuzevakken zou kunnen beschouwen en de mogelijkheid om na het behalen van je Bachelor diploma (tijdelijk) te stoppen met de studie. Wie zijn academische opleiding wil voltooien doet er echter goed aan een master te gaan volgen. Op dit moment wordt er druk gewerkt aan een aantal masterprogramma's, maar daarover meer in een volgende BBI!

Carien Nelissen

STAGEVERSLAG

International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
Zomerstage bij de VN.... in Den Haag

Voor veel Leidse bestuurskundigen begint de ambtelijke carrière in Den Haag. Het is een wat gezapige provincie stad die vanwege deze uitstraling ooit de Staten-Generaal in de schoot kreeg geworpen. Allure dicht de stad zich toe door de aanwezigheid van het Hof en de vele ambassades. Natuurlijk is Den Haag ook juridisch hoofdstad van de wereld, een ander ingrijpend gevolg van die neutrale uitstraling.

Deze zomer heb ik stage gelopen bij het 'International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia' (ICTY) in Den Haag. Milosevic verschijnt vaak voor dit tribunaal, waardoor ICTY redelijk bekend is. Toch stapte menig bezoeker aan het ICTY uit bij het Vredespaleis. Hier is echter het 'International Court of Justice' gevestigd. In Den Haag zijn nog een aantal andere internationale

"Analyseren,
video-indexing,
cross referencing
en documentatie
management"

rechtsprekende en bemiddelende instanties gevestigd. Het pas opgerichte 'International Criminal Court' doet het meeste stof opwaaien, door de 'The Hague Invasion Act' van het Amerikaanse Congres. Maar wie weet dat in Den Haag ook een arbitrage instantie is gevestigd die in conflicten tussen de VS en Iran bemiddelt?

Ik wist vorig jaar de precieze verschillen tussen deze instellingen ook niet te benoemen. Een keuzevak aan de rechtenfaculteit later durfde ik toch bij het Tribunaal te beginnen. Mijn insteek was minder juridisch en meer praktisch dan de meeste stagiaires, en de rechtszaal dacht ik toch nooit van binnen te zien. Bij het eerste gesprek in het voorjaar werden we al gewaarschuwd: laat je ego thuis en breng 'working spirit' mee. Wij waren een groep Deense, Amerikaanse en Nederlandse stagiaires en kenden elkaar van het minderheden en mensenrechtenprogramma 'Humanity In Action'. Na selectieprocedures was ik één van de vijftien zomerstagiaires.

Veelzijdig werk

Wat heb ik daar uitgevoerd en hoe heb ik het beleefd? Een lijstje activiteiten: analyse van getuigenverslagen, analyse van bewijsmateriaal, bijvoorbeeld om een militaire commandostructuur te reconstrueren, en het schrijven van memo's. Al enthousiast? De helft van mijn tijd ben ik met iets totaal anders bezig geweest: het maken van een video-index, het samenstellen van een archief met bewijsmateriaal, de onvertaaltbare activiteit 'cross referencing' en natuurlijk ook

documentatie management. De goede lezer weet dat dit een eufemisme is voor kopiëren, printen, perforeren en sorteren van documenten. Ik was blij dat ik mijn ego in Leiden had achtergelaten!

Toch ben ik erg tevreden met de stage, omdat ik de kans heb gekregen een kleine bijdrage te leveren aan het achter de tralies krijgen van oorlogsmisdadigers. Dit klinkt partijdig en ongepast voor een stagiair bij een neutraal want rechtsprekend orgaan als het ICTY. Dat is echter een misvatting. Het tribunaal heeft een uiterst neutraal en bekwaam rechtsprekend onderdeel, 'Chambers'. Een ander deel van de organisatie, fysiek, digitaal en mentaal volledig gescheiden van

'Chambers' is de 'Office of the Prosecutor' (OTP). De OTP is de aanklager, en daar liep ik stage. Ik heb stage gelopen bij 'trial support' en bij een onderzoeksteam. Het derde onderdeel van het Tribunaal is de 'Registry', dat de praktische zaken van het Tribunaal verzorgt. Voor informatie over de precieze organisatie van het ICTY en het stageprogramma verwijst ik naar <http://www.icty.org>.

Veel geleerd

De scheiding tussen Chambers en de OTP is essentieel voor de geloofwaardigheid van de uitspraken van het Tribunaal en is dus strikt. Er is geen internationale wetgevende macht en 'het' internationale recht bestaat bij de gratie van acceptatie door de internationale juridische en politieke orde. De OTP stelt feiten dan ook zo nauwkeurig mogelijk vast en probeert de juridische argumenten te perfectioneren. Een voorbeeld: het bewijzen van een verkrachtingszaak is lastig, maar systematische verkrachting in een oorlog van vrouwen door een leger eenheid is nog veel moeilijker te bewijzen. Wanneer je dat bewijst, laat je zien dat soldaten en politici verkrachting gebruiken om een bevolkingsgroep als zodanig kapot te maken. Dat gaat in tegen het internationale

recht, en dwingt de internationale orde op te treden. De OTP is erin geslaagd dit te bewijzen in het voormalig Joegoslavië. Vroeger was verkrachting ten tijde van oorlog iets dat onvermijdelijk leek te zijn. Dankzij het ICTY is daar nu verandering gekomen. Verkrachting krijgt meer aandacht en wordt niet meer geaccepteerd als bijproduct van oorlog.

De juristen onder de lezers zullen merken dat ik geen zware juridische argumentatie geef, of met verdragen kom. Tijdens mijn stage heb ik een programma gevolgd voor nieuwe stagiaires. Vele juridische kwesties kwamen aan bod. Begrip voor juristen, juridische debatten en het belang van internationaal recht is daardoor bij mij sterk gegroeid. Geen mensenrechten zonder recht en geen recht zonder juristen!

Als bestuurskundige was voor mij de organisatorische kant van het tribunaal minstens zo interessant. Door gesprekken met junior- en senioradvocaten heb ik veel geleerd over het besturen van een specialistenorganisatie als het ICTY. Iemand vergeleek een dergelijke organisatie met het rijk van koning Arthur: ridders van de ronde tafel met elk hun eigen minirijk trekken als het echt nodig is gezamenlijk op om zo de wereld te verbeteren.

Het ICTY is een VN-organisatie, gekoppeld aan de Veiligheidsraad in New York. Er gelden allerlei VN regels en gebruiken, tijdens de stage heb ik daardoor ook veel geleerd over het functioneren van de Verenigde Naties. Dit element is voor mijn specialisatie Internationaal en Vergelijkend Bestuur erg belangrijk.

Tevreden

Elke dag wanneer ik het Tribunaal binnenging, leek het alsof ik een andere wereld betrad. De voertalen Engels en Frans, topjuristen en onderzoekers van over de hele wereld, misdaden waarbij zelfs de ergste oorlogsfilm verbleekt, en dat alles zo dicht bij het Binnenhof. Via de computer kwamen de vakantie verhalen op me af, toch ben ik blij dat ik afgelopen zomer deze stage heb gelopen. Het heeft mijn juridisch en bestuurskundig inzicht vergroot en internationaal recht laten zien als praktische bron van mensenrechten.

Joost van Halem

STAGEVERSLAG

(Advertentie)

Etablissement Einstein
Nieuwe Rijn 19,
Leiden
Tel. 071-512 53 70

EXTREEM RECHTS

Extreemrechtse demonstraties in Nederland: de verandering

Tijdens het seminar "Openbaar bestuur en de problematiek van extreemrechts en racisme" kwam aan de orde dat de problematiek van extreemrechts en racisme het laatste decennium een grote vlucht heeft genomen. Het gaat daarbij om uiteenlopende verschijnselen, zoals gewelddadigheden en openbare manifestaties. In mijn eindpaper, waarvan u hieronder een korte samenvatting vindt, ben ik ingegaan op de geschiedenis van de extreemrechtse demonstratieproblematiek in Nederland.

"Geen geouwehoer. Geen extreemlinks en geen rechts in Harderwijk". Op vrijdagavond 17 mei 2002 werden anonieme pamfletten met de geciteerde tekst in het uitgaanscentrum van Harderwijk uitgedeeld. Hierbij werd opgeroepen tot protest tegen de aangekondigde demonstratie van extreemrechts die op 18 mei zou plaatsvinden. In eerste instantie werd deze extreemrechtse demonstratie door burgemeester De Groot verboden. Dit besluit werd echter door de rechtbank Zutphen geschorst, waardoor de demonstratie alsnog kon plaatsvinden.¹ Deze demonstratie richtte zich "tegen de criminalisering van nationalist en vermoorden van rechtse politici en voor het verbieden van extreemlinkse criminele actiegroepen naar aanleiding van de moord op Pim Fortuyn."²

In het bovenstaande wordt een recente situatie geschetst met betrekking tot een extreemrechtse demonstratie. In dit stuk wordt de volgende vraag aan de orde gesteld: "welke veranderingen hebben in de loop der tijd in Nederland plaatsgevonden bij de omgang (van de overheid) met extreemrechtse demonstraties?" Hierbij wordt de rol van verschillende actoren als extreemrechts, de burgemeesters, de rechterlijke macht en de antifascisten belicht. Allereerst komt echter een aantal belangrijke algemene zaken met betrekking tot demonstraties van extreemrechts in Nederland aan bod.³

Zowel de overheid als extreemrechtse leiders komen door rechtsextremisme voor dilemma's te staan

In de Nederlandse grondwet wordt veel waarde gehecht aan vrije meningsuiting.¹ Uit de Wet Openbare Manifestaties (WOM) blijkt wel dat beperkende regels gesteld kunnen worden aan openbare manifestaties.² De overheid heeft vrijwel altijd te maken met nationaal-socialistische en racistische personen en organisaties, hetgeen de

overheid voor een repressiedilemma stelt. Hiermee wordt bedoeld dat de overheid enerzijds tot taak heeft de politieke grondrechten (zoals de vrijheid van meningsuiting en het recht op betoging en vereniging) van alle burgers te beschermen, dus ook van rechts-extremistische personen. Anderzijds moet de overheid om bepaalde redenen soms repressief optreden tegen racistische propaganda,

extreemrechtse manifestaties en extreemrechtse organisaties.

Remmende factoren met betrekking tot het repressief optreden van overheden zijn de norm politieke grondrechten te beschermen, gewinning aan uitingen van racisme en rechtsextremisme en een voorkeur voor alternatieve strategieën. Verder kunnen faalangst, de vrees voor averechtse effecten en een gebrekkige lobby een remmende factor vormen. Er zijn echter ook verscheidene stimulerende factoren voor een repressief overheidsoptreden te noemen, zoals de norm racisme en rechtsextremisme te bestrijden, minderheden te beschermen en goede interetnische relaties te behouden. Bovendien kunnen trigger events een belangrijke rol spelen bij het

overheidshandelen en kunnen internationale pressie en verplichtingen van invloed zijn op het handelen van (nationale) overheden. Tot slot kan een effectieve lobby en de norm om de openbare orde te handhaven ook stimuleren tot repressief handelen.¹

Extreemrechtse leiders hebben te maken met een aanpassingsdilemma. In verband met hun bestaansrecht mogen ze niet teveel op gevestigde politieke stromingen lijken. Anderzijds ligt voor hen het gevaar op de loer dat hun organisatie gecriminaliseerd wordt, hetgeen tot repressie maatregelen van de overheid kan leiden. Dit aanpassingsdilemma kan ertoe leiden dat een groot verschil ontstaat tussen de manier waarop een extreemrechtse organisatie zich naar buiten profileert (*frontstage*) en de wijze waarop het er achter de schermen aan toe gaat (*backstage*).¹ Dit aanpassingsdilemma valt wellicht ook te signaleren bij demonstraties. Waarschijnlijk worden op besloten bijeenkomsten van extreemrechtse groeperingen extremere uitspraken gedaan dan bij demonstraties. Een voorbeeld hiervan vinden we bij een extreemrechtse demonstratie in Rotterdam, januari 2002. Constant Kuster van de Nederlandse Volks-Unie waarschuwt zijn "Duitse vrienden" in rammelend Duits: "Wat u in Duitsland niet mag zeggen, mag hier ook niet." De politie heeft te kennen gegeven dat er geen discriminerende teksten en Hitlergroeten worden getolereerd. Kusters gaat zijn kameraden voor in de spreekkoren zaken roepen als "Hop, hop, hop, asielzoekersstop!" en "Doodstraf voor kinderverkrachters". De Duitse medebetoegers vinden deze teksten te slap en roepen zaken als "Rum und Ehre für die Waffen SS".²

Extreemrechts heeft decennialang grote moeilijkheden ondervonden bij het beleggen van openbare manifestaties. Vaak werden aangevraagde demonstraties door burgemeesters die zich op de eerder aangehaalde WOM beriepen, verboden. Rechterlijke toetsingen handhaafden verboden van burgemeesters.¹ Vanaf 1993 verzetten extreemrechtse groeperingen zich tegen preventieve verboden door te demonstreren zonder de autoriteiten daarvan op de hoogte te stellen (*Spontandemo*)² of door het burgemeestersverbod te negeren.³ De stimulerende factor voor preventieve verboden was officieel gelegen in de wens de openbare orde te handhaven, maar in de praktijk speelde vaak mee dat

EXTREEM RECHTS

burgemeesters weinig sympathie hebben voor extreemrechts. Burgemeester DHondt van Utrecht was de eerste die deze niet neutrale wijze van wettoepassing openlijk toegaf.⁴ Vanaf 1995 ontstond het patroon dat extreemrechtse demonstraties soms wel preventief werden verboden en soms niet. Langzamerhand ontstond echter onder veel burgemeesters consensus: demonstraties behoren niet verboden te worden, mits er juridische gronden zijn voor een verbod of het stellen van voorwaarden.⁵ De reden voor deze 'nieuwe' houding van burgemeesters is wellicht gelegen in het punt dat 'tegendemonstranten' de extreemrechtse betogingvrijheid kunnen inperken doordat burgemeesters de demonstraties preventief verbieden met het oog op grote bedreigingen voor de openbare orde.⁶ In 1996 heeft het Openbaar Ministerie (OM) een "Handleiding inzake versterking van de openbare orde door extreemrechts" opgesteld.¹ Uitgangspunt was dat extreemrechtse demonstraties niet verboden behoren te worden. De enige gronden voor het verbieden van een demonstratie of het stellen van voorwaarden (zoals bijvoorbeeld tijdstip en plaats van demonstratie) zijn de bescherming van de gezondheid, het belang van het verkeer en de bestrijding van wanordelijkheden.

Op 21 maart 2001, de Internationale Dag tegen Racisme, vocht Constant Kusters van de Nederlandse Volks-Unie het demonstratieverbod van burgemeester Som bij de rechtbank aan. Het enige argument van burgemeester Som voor de rechter was dat hij niet genoeg agenten had. De rechter oordeelde dat de aangevraagde demonstratie van extreemrechts gewoon plaats mocht vinden.² Het precedent was gezet. Soortgelijke gerechtelijke uitspraken volgden, zoals in Rotterdam. Ook in Harderwijk voltrok zich een soortgelijk proces. De extreemrechtse demonstratie kon

na een gerechtelijke uitspraak toch plaatsvinden. Lange tijd hebben antifascisten (antifa's) bestuurlijk Nederland een handje geholpen bij het verbieden van extreemrechtse demonstraties. Doordat antifascisten tegendemonstraties afkondigden, werd het de burgemeesters makkelijk gemaakt zich op het argument van de openbare orde te beroepen. Kortom, een soort 'samenspanning' van bestuur en antifascisten tegen extreemrechts die

veroorzaakt wordt doordat gemeenten racisme en rechtsextremisme willen bestrijden. Vanaf de casus Kerkrade in 2001 begonnen de zaken ineens een ander verloop te krijgen. Verschillende gemeenten probeerden de antifa's te criminaliseren, zoals bijvoorbeeld de gemeente Rotterdam waar een kort geding plaatsvond naar aanleiding van het demonstratieverbod van burgemeester Opstelten. Het pleidooi van de gemeentelijke advocaat concentreerde zich op de potentiële gewelddadigheid van de antifascisten, gebracht met veel gevoel voor drama en overdrijving: "van linkse groeperingen is gebleken dat juist zij de orde verstoren en niet terugdeinzen voor geweld en vernieling van goederen". Antifascisten lijken het zat te zijn te worden gecriminaliseerd. Zeker omdat ze hun doel de laatste tijd steeds minder vaak bereiken, omdat extreemrechts via de rechter toch toestemming krijgt te demonstreren. De antifa's bezinnen zich op nieuwe tactieken, zo wordt geopperd: "misschien moeten we

maar zelf in ons keurigste pak (om niet voor gewelddadige extreemlinkse activisten te worden versleten) langs de route van extreemrechtse demonstraties gaan staan en doen wat wij als burgers ook mogen; het aanhouden van een andere burger die de wet overtreedt. Ik vermoed echter dat wij dan in de cel eindigen wegens geweldpleging."³

Concluderend kan gesteld worden dat de norm racisme en rechtsextremisme te bestrijden en de handhaving van de openbare orde stimulerende factoren zijn bij het repressief optreden van de overheid. De belangrijkste reden voor de overheid om niet repressief op te treden is de norm politieke grondrechten te beschermen. Het lijkt erop dat extreemrechtse betogers in Nederland tegenwoordig meer kans krijgen om te betogen dan in het verleden. Burgemeesters verbieden demonstraties niet altijd meer preventief. Wanneer dit wel het geval is, zijn er sinds kort rechts die deze besluiten schorsen, waardoor demonstraties toch plaats kunnen vinden. De toekomst zal duidelijk maken of extreemrechts in de toekomst (electoraal) voordeel heeft van de gesignaleerde tendens.

Ine Koevoet

Voetnoten

¹ Donselaar, J., van, *De staat paraat? De bestrijding van extreem-rechts in West-Europa*, Uitgeverij Babylon-De Geus, 1995, pp 35-45

² Donselaar, J., van, *Monitor racisme en extreemrechts, eerste rapportage*, Rijksuniversiteit Leiden, 1997, pp. 23-34

³ Donselaar, J., van, *De staat paraat? De bestrijding van extreemrechts in West-Europa*, Uitgeverij Babylon-De Geus, 1995, pp. 35-45

⁴ Donselaar, J., van, *Monitor racisme en extreemrechts, eerste rapportage*, Rijksuniversiteit Leiden, 1997, pp. 23-34

⁵ De Volkskrant, *Dure vrijheid*, 27 maart 2001

⁶ Donselaar, J., van, *Monitor racisme en extreemrechts, eerste rapportage*, Rijksuniversiteit Leiden, 1997, pp. 27-29

⁷ Eissens, R., *Foute antifascisten*, www.kafka.nl

⁸ Eissens, R., *Doet u maar rustig de gordijnen dicht*, www.xs4all.nl/~afa

SWEDISH GOVERNMENT

Article for the magazine for public administration in Leiden

Since I work at the Ministry of Justice in Sweden, with issues on supervising the Swedish police, I very much enjoyed taking part in the course *Public governance and public management in transition: European perspectives* at the Faculty of Social Sciences at Leiden university in May.

Working for the government means that you have no other "company" to compare with in your own country. By studying how other countries have solved the same basic questions, you get a better understanding of what the problems are really about. This is why it was so enlightening to participate in a course at Leiden university, with its broad and deep knowledge of the model for public management in a number of countries.

Let me briefly sketch the Swedish model for public governance and public management.

Unlike their counterparts in many other countries, Swedish ministers have limited powers to make independent decisions. All government decisions are taken collectively by the government as a whole. Moreover, the division of responsibility for tasks devolving upon the ministries and central government authorities respectively is clearly defined.

Each ministry is principal for a number of central government agencies, utilities or state-owned companies within its sphere of operations. The primary function of government agencies is to implement the laws enacted by the "riksdag". The government supervises the operations of the agencies by issuing so called appropriation directions and ordinances that contain instructions about their activities. These serve as guidelines, stating what direction activities should take and the issues that

should have priority. However, the government may not determine how the agencies should act in individual cases or how they should apply legislation. In many other countries, an individual minister has the power to intervene directly in an agency's day-to-day operations. In Sweden, such 'ministerial control' is forbidden, and the riksdag is required to make sure that it does not occur.

As you realize, a characteristic feature of the Swedish model is how independent our government agencies are from the government. That has important advantages, but is not without difficulties. One of the challenges is how to run the agencies properly while letting them keep their independence. Another question is

"One of the challenges is how to run the agencies properly while letting them keep their"

whether Sweden, as a member of the EU, in the long run can keep its model. As you can imagine, there are also intriguing questions on the effect for ministries and agencies in Sweden when it comes to institutional crisis management. Comparing our challenges and solutions with those following from the model used in other countries

created many thought-provoking discussions that made the visit to Leiden a fruitful one.

The professors had, of course, a profound influence on making the stay such an highlight. Not only because of their expertise and their ambitious way of planning and running the courses, but also thanks to their

hospitality and warm personalities. I also appreciated the respect they showed to the work done by us, the practitioners. Their approach was opposite to the not to rare attitude of those academics who, like an audience at a football game, think they have all the correct answers although they seldom play the game "irl".

Lucky you, students in Leiden, who can discuss the different important aspects of public management with professors such as Menno Tuurenhout, Paul t'Hart and Arjen Boin, to mention but a few.

Ralf Hedin

REISVERSLAG: STOCKHOLM

Buiten is het bewolkt en regent het pijpenstelen. Dat is wel even wat anders dan de strak blauwe lucht en de zon hoog aan de hemel van de weken ervoor in Zweden.

Ik ben op het moment dat ik dit schrijf een week terug in Nederland en ben druk bezig met het inplakken van de foto's die ik gemaakt heb gedurende mijn verblijf de afgelopen 6 maanden in Stockholm. Met weemoed denk ik terug aan die geweldige tijd. In het volgende zal ik een korte impressie geven van mijn verblijf daar als aanvulling op, en af en toe een herhaling van informatie uit de artikelen van de vorige twee BB's.

Ik stond in Stockholm ingeschreven bij het departement 'Statsvetenskap' (politologie), aangezien Bestuurskunde als studie daar niet bestaat. Dit departement heeft een redelijk uitgebreid Engelstalig programma. Naast vakken politologie heb ik echter ook vakken van andere departementen gevolgd. Ik had gekozen voor 'Beyond the modern state' en 'The internationalization of politics' bij Statsvetenskap en het vak 'Sweden as a great empire 1523-1721' bij 'Historia' (geschiedenis). Ik heb voor dit vak gekozen vanwege mijn interesse in geschiedenis en dit een uitgelezen mogelijkheid was om een stukje 'Scandinavische' geschiedenis op te doen over een periode die ongeveer samenvalt met de Nederlands Gouden Eeuw. Daarnaast heb ik 'Swedish, an introduction' en 'Swedish level 1' bij het departement 'Nordiska språk' (Scandinavische talen) gevolgd. 'Swedish, an introduction' werd in hoorcolleges gegeven, wat helaas niet ten goede kwam aan het daadwerkelijk leren van Zweeds. Op basis van het gehaalde resultaat voor het examen van 'Swedish, an introduction' werd men ingedeeld in werkgroepen 'Swedish level 1'. De klassen bestonden uit ongeveer dertien personen en hier leerde je eindelijk echt Zweeds praten. De vakken 'Beyond the modern state' en 'Sweden as a great empire' waren literatuurmodulen. Dit houdt in dat je minimaal 1000 pagina's literatuur, deels voorgeschreven en deels zelf te bepalen, dient te bestuderen. 'The internationalization of politics' werd gegeven in hoorcolleges en het Zweeds niveau 1 in werkgroepen, beide in het Engels.

De examinering is niet standaard. Voor 'Beyond the modern state' moest een essay geschreven worden. Voor 'The

internationalization of politics' diende een 'take-home exam' gemaakt te worden. Je kreeg een week de tijd om vier vragen te beantwoorden, waarbij elke vraag ongeveer 1 a 2 A-4'tjes lang was. Het Zweeds examen bestond uit een schriftelijke examinering waarvoor drie uur beschikbaar was. 'Sweden as a great power' zou aanvankelijk een mondeling examen worden, maar door omstandigheden werd dit omgezet in een kort essay, waarin een overzicht diende te worden gegeven van de gelezen literatuur. De resultaten worden weergegeven in letters overeenkomend met 'fail', 'pass', 'pass with distinction' en 'excellent'. Ik heb de vakken met succes afgerond. De bevestiging hiervan wordt op een transcript gezet en door de universiteit in augustus naar het Departement Bestuurskunde gestuurd om daar verwerkt te worden.

Bij het uitkiezen van de vakken, het doorverwijzen naar andere departementen en bij de uiteindelijke verwerking van de resultaten was de internationale coördinator van Statsvetenskap, mevrouw Cederwall-Lindström zeer behulpzaam zo ook bij het beantwoorden van andere bijkomende vragen.

Studenten Statsvetenskap krijgen de toegang tot een eigen lokaal met computers. Je dient je volledig aan de gestelde regels te houden, dus geen eten of drinken, enzovoorts. Al bij het vermoeden dat je hebt zitten eten of drinken of andere illegale praktijken hebt uitgehaald, wordt je zonder pardon de toegang tot de computers en het netwerk geweigerd. Dit is dus iets anders dan in Leiden, maar de computers zijn in Stockholm dan ook van heel wat betere kwaliteit dan wat er gemiddeld op de FSW staat.

De laatste twee maanden heeft het zonnetje voortdurend geschinen in Stockholm en werd het in rap tempo steeds lichter. Bij mijn vertrek uit Stockholm werd het rond middernacht pas donker, echter

niet pikdonker. Rond één à twee uur 's ochtendsscheen het zonnetje alweer en leek het vier uur in de middag op een beetje bewolkte dag. Zweden is, net als de rest van Scandinavië, in dit opzicht een land van extremen. Van pikdonkeren -20 graden in Stockholm (echter hoe noordelijker, hoe kouder, waar -40 geen uitzondering is) in de herfst en winter tot +25/30 graden en stralend licht in de lente en de zomer.

"De computers zijn in Stockholm stukken beter dan op de FSW"

Ik heb redelijk veel rondgetrokken in die periode, zowel in Zweden als daarbuiten. In Finland zijn we naar Turku en Helsinki geweest. Deze laatste stad is niet zo groot, maar heeft toch redelijk wat te bieden; van leuke cafés tot en met enkele mooie musea toe. Het mooiste deel van Helsinki is te

vinden op Senaatintori met de Tuomiokirkko, het Senaatsplein met de Kathedraal. Dit is een groot plein met op de kop de Kathedraal van Helsinki, een groot wit imposant gebouw. Aan weerszijden van het plein zijn het Senaatsgebouw en de oude universiteit te vinden. Toen we in de hoofdstad van Noorwegen waren, werd net de nationale feestdag op grootse wijze gevierd. Fantastische optochten met praalwagens, klederdracht en veel Noorse vlaggen. De tocht was georganiseerd door de Norden Association, een organisatie die buitenlandse studenten bekend maakt met de Scandinavische cultuur. Wij verbleven in een heerlijk hotel met uitzicht over de stad en de Oslofjord. Onder een uitstekend diner werden wij bekend gemaakt met Noorse gewoonten en feestdagen en werden wij uitgenodigd om mee te doen aan traditionele volksdansen. Dit laatste was bijzonder amusant maar niet echt succesvol tenoemen...

Ook in Stockholm werden de 'exchange students' aan het begin van het semester getraakteerd op een groot opgezet welkomstdiner. Als afwisseling was er tussen de gangen door traditioneel volksdansen en ander spektakel, zoals het zingen van

REISVERSLAG: STOCKHOLM

Zweedse drankliederen en het drinken van de bijbehorende schnaps, en als afsluiting een groot feest.

Naast Noorwegen en Finland heb ik ook Zweden zelf bekeken. Ik ben onder andere naar de oude universiteitsstad Uppsala geweest. In Sigtuna, Zwedens oudste plaatsje, staat het oudste raadhuis van Zweden (uit 1647). Gotland, een groot eiland tussen Zweden en Finland, is werkelijk schitterend. De hoofdstad Visby is omgeven door een vrijwel volledig intacte stadsmuur en ook het centrum ligt er mooi bij. We hebben het midzomernachtfeest op 25 juni gevierd, de langste dag in Ona. Dit ligt in de provincie Dalarna, midden Zweden tegen de grens met Noorwegen. Midsommar is een van Zwedens belangrijkste feestdagen. Verder heb ik Stockholm zelf en omgeving uitgekamd. Een tocht in de archipelago, de eilandengroep

die Stockholm van open zee scheidt, is werkelijk schitterend en leent zich uitstekend voor een picknick of een barbecue. Verder is de stad zelf, met name Gamla Stan, de oude stad zeker in de zomertijd een lust voor het oog. Kortom, ik heb er een uitstekende tijd doorgebracht.

Ik ben op het moment dat ik dit schrijf een week terug in Nederland en ben druk bezig met het inplakken van de foto's die ik gemaakt heb gedurende mijn verblijf de afgelopen 6 maanden in Stockholm. Met weemoed denk ik terug aan die geweldige tijd. In het volgende zal ik een korte impressie geven van mijn verblijf daar als aanvulling op, en af en toe een herhaling van informatie uit de artikelen van de vorige twee BB's.

David-Paul Boender

voormalig student
Statswetenschap, nu weer student
Bestuurskunde in Leiden

Het klimaat verandert, de zeespiegel stijgt, de bodem daalt. Het regent vaker en harder. Wat betekent dat voor een land waarvan de helft onder zeeniveau ligt? Nog hogere dijken en nog harder pompen? Nee, niet alleen. We moeten anders omgaan met het water. Bijvoorbeeld door water op te vangen in polders. Of door rivieren de ruimte te geven. En in uiterste gevallen

zelfs gebieden met opzet te laten overstromen. Zodat we het ook in de toekomst droog houden.

Werken aan maatschappelijk relevante zaken die in het brandpunt staan van de belangstelling. Dat doet Rijkswaterstaat. Nederland duurzaam beschermen tegen het water en zorgen voor veilige verbindingen vraagt om nieuwsgierige

medewerkers die oog hebben voor de samenleving. Die verder kijken dan hun eigen vakgebied en niet bang zijn om af te wijken van gebaande paden. Rijkswaterstaat zoekt daarom originele denkers en resultaatgerichte doeners uit vele studierichtingen: economen, juristen, bestuurskundigen, accountants, ICT'ers en technici. Academi en HBO'ers; specialisten

en generalisten. Als jij jezelf hierin herkent, kijk dan op

www.rijkswaterstaat.nl

 Rijkswaterstaat
Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Niet iedere overstroming
is een watersnoodramp.

bruna.nl.....

boeken

dvd's

games

digitale camera's

dvd-spelers

.....en nog veel meer

bruna.nl

Sinds juli 2002 is *BoekenBar.nl* onderdeel van bruna.nl.